

הרת ויליאמס פועל חרוץ בכפר-סבא

(המשך מעמוד 9)

אברהם לרנר. איש זה היה מבאי ביתו של גיורב הסתדרות גרשון לוונינסון, אביו של מי שהיה אחר-כך י"ר הנהלת בנק הפועלים. יעקב לוונינסון, שמו של הבנק שונה לבנק ארץ-ישראל-פולין, ואחר-כך הוסב השם לבנק ארץ-ישראל בריטניה. נחום-זאב ויליאמס הועיד את חתנו הצעיר לגדולות, וכבר ב-1954, כשהיה יהושע בן-ציון בן 29, הוא היה מנכ"ל הבנק.

השילוב הזה, בין הצבר בכהעשירים ובין המיליונר הבריטי, היה שילוב שקברניטה של הכלכלה הישראלית באותם הימים לא היה יכול לעמוד מולו. לפינחס ספיר היתה חולשה כלפי מיליונרים יהודיים מכובדים למראה,

חברת השקעות, חוסן שמה. קבוצת ויליאמס רכשה גם את יקבי אלניץ, את חברת ארץ שבבעלותה נמצא מיפעל בגד-עור, את חברת דוקר-טפז ואת חברת הבובנות מוביליה. החברה למשכנתאות ולפיתוח נכסים, שהיתה בבעלותו של ויליאמס, רכשה את החברה הארצית לפיתוח ולהשקעות. קבוצת ויליאמס יסדה את חברת הביטוח צור, ואת חברת הבניה מגדל נחום. הממון של ויליאמס היה מעורב גם בייטורה של החברה הימית להובלת מרי, שהרוח החיה בה היה יעקב מרדור, גם הוא מחביביו של פנחס ספיר.

שיא של חוסר-הגינות

גם הבנק עצמו עשה חיל. הוא היה הבנק הריבזי בגודלו במדינת ישראל, וברשימת 500 הבנקים הגדולים בעולם ניצב בנק ארץ-ישראל בריטניה במקום ה-302 המכובד.

מדיניות ההתרחבות של קבוצת ויליאמס, בניצוחו של בן-ציון הצעיר, נלטה במיוחד בתקופת המיתון שבהתחלת שנות השישים. לכאורה, היתה זו מדיניות נבונה. זו היתה תקופה שבה חברות ומפעלים רבים פשטו רגל והתמוטטו, ואפשר היה לרכוש נכסים רבים — ובזול.

אך לא כל מה שנכון בתיאוריה, נכון גם במציאות. עד מהרה למד זאת

בן-ציון על בשרו. השחצנות שלו, ואמונתו שהוא יודע טוב יותר מאחרים מה לעשות, לא הצדיקו את עצמו. הנכסים הרבים שרכש בן-ציון למען קבוצת ויליאמס — בתקופה מסוימת היו ברשותו 19 חברות — לא הניבו פירות. כך קרה שבנק ארץ-ישראל בריטניה הפך, למעשה, לסוטה. הפקקים של קבוצת ויליאמס. בן-ציון השתמש בכספי המפקדים התמימים כדי לתמוך בעשרות המפעלים הכושלים שהוא רכש. אחת הרוגמות לכך היתה פרשת מיגדל נחום.

זה היה שמו של בניין מישרדים רב-קומות שבנתה קבוצת ויליאמס בבת-ים. הבניין היה קרוי, כמוכח, על שמו של החותן, נחום ויליאמס. אך השם לא הועיל. בגלל המיתון, קשה היה למכור שיטח-מישרדים בבניין. הבנק המשיך להלוות לחברת-הבניה של לצורך השלמת הפרוייקט, וההפסדים גדלו. רוגמה אחרת: חברת-הבניה של היהלומן יהודה זיס, שהשתלטה על שטחים באשדוד. זיס הסתבך בחובות גדולים, שהתקשה להחזירם.

כדי לנסות ולהציל את עצמו, לא נחל יהושע בן-ציון גם בקטנות. ררך חבריו היהלומנים, הוא יצר קשר עם בן-ציון שלח מיכתב אל גוטווירט שהו, והציע לו להשקיע סכום של 100 אלף דולר בפרוייקט של זיס בחולות אשדוד.

גוטווירט השקיע את הכסף באמצעות אחת מחברות-ההשקעה של בנק ארץ-ישראל בריטניה, עולים שמה. זה היה ב-1963.

בבנקאי: מעילה כאמון. הוא חיב את הבנק להחזיר ליהלומן את כספו. בן-ציון גם הוא לא ויתר, והגיש עירעור. בית-הדין העליון סמך את ידו על החלטת בית-הדין המחוזי. חיים כהן ישב בדין, והוא קבע שמעשיו של הבנק, עולה ריח של גזילה. הוא קבע כי הבנק הגיע לשיא של חוסר-הגינות. כהן סיכם את פסק-דינו וטען, כי מי שמעלים במיפוט טענות כמו אלה שהעלה בן-ציון, אינם ראויים לכהן בישראל לא כבנק ולא כנאמן.

אך הבנתו של השופט חיים כהן בכלכלה הישראלית היתה קלושה ביותר. לבן-ציון היו חברים רמי-מעלה, והם חשבו אחרת. פינחס ספיר לא הניח ליקירו ליפול.

היה זה כבר ב-1969, כאשר ביקורת שערך בנק-ישראל בבנק ישראל בריטניה העלתה מימצאים חמורים ביותר, והועלתה תביעה מפורשת שבנק-ישראל יתפוס את הבנק של בן-ציון.

אך הדבר לא נעשה. ספיר הסתפק בכך שהוא מינה מנכ"ל נוסף לבנק, ליד בן-ציון.

לבנקאי הממולח היו חברים נוספים על ספיר. מייד אחרי מילחמת 1967 הוא הורד והקים את החברה לפיתוח ארץ-ישראל השלמה, והוא היה המנכ"ל שלה. השותפים שלו היו אנשים חשובים מאד: עובד בן-רעמי, בעל העיתון מעריב, ראובן הכט, בעל ממגורות דגון, התעשיין ארנסט וודק, שלאחרונה צורף למועצת המנהלים של בנק לאומי, ועוד כמה מגדולי המיליונרים של הימין הקיצוני. היתה זו חבורה שסיפקה לבנקאי הכושל

בחיים. ירושתו העניקה התחלקה בין בנותיו ובעליהן, אחת הבנות היתה מוניקה, אשתו של בן-ציון. בת אחרת נישאה להארי לנדי, שהיה ממשיכו של ויליאמס בפעילות הצינונית, ובעסקיה-ביטוח. בת שלישיית נישאה לפרקליט אנגלי, הנרי פולארד שגם ובת רביעית נישאה לישראלי נחום לוי. בני המישפחה התעשרו והלכו, בשעה שמצבו של הבנק, ובו כספי המפקדים, הלך והורע.

היתה זו מילחמת יום הכיפורים שחרצה את דינו של בנק ארץ-ישראל בריטניה. הבנק הסתבך בשורה של השקעות כושלות, במטבע-חוץ ובמטכות יקרות, שערכם ירד עם עליית מחירי-הנפט.

המילחמה הביאה גם לשינוי פוליטי בצמרת הממשלה בישראל. יהושע רבינוביץ החליף את פנחס ספיר כשר-האוצר.

בן-ציון הסכים, לפתע, למכירת הבנק שלו. בדיעבד, כמישפט התברר, גם הסיבה לכך הוא כבר "ניקה" חלק ניכר מהכספות, והעביר את הכספים לחו"ל, לחברות וארציות של קבוצת ויליאמס בבריטניה.

זה היה מייד אחרי הבחירות, ב-1974. יעקב לוונינסון, י"ר הנהלה הכללי-כול של בנק הפועלים, היה מוכן לבוא בתפוצ-לב לעזרתו של בן-ציון, ולרכוש את הבנק, תוך כדי תשלום חלק ניכר מחובותיו. אולי הועיל בכך הויתור המישפחתי של אברהם לרנר, ממיסדי הבנק, ואולי רצה לוונינסון לזכות בעוד חלקה במאבקי נגד בנק אחר-כך, באמצעות ח"כ אברהם מלר, נכנס גם בנק המזרחי

הפטריטיזם הוא המיפלט האחרון של הנוכל!

בן-ציון מימן את גוש-אמונים, דן ערבים למוזר

המאוחד לתמונה. לרבינוביץ עניין בשיתופו של בנק המזרחי, משום שבאותה תקופה עדיין לא היתה המפר"ל שותפה בממשלה, ורבינוביץ היה סבור שעיסקה שמנה תקרב את ליבם של אנשי המפר"ל.

אך עיסקת המכירה נתקלה לפתע במכשול גבוה. זה היה נגיד בנק-ישראל, משה זנבר. הנגיד רדוף השערוריות התנגד לעיסקה. היו לו כמה טעמים. ראשית, הוא שגא את יעקב לוונינסון, ורצה שנאמנו, מנכ"ל בנק לאומי ארנסט יפה, ירכוש את הבנק. בדרך זאת, סבור היה זנבר, אולי אפשר יהיה להסתיי את השערוריה הגדולה ביותר שהוא היה מעורב בה. כעם התקופה שבה התנודד בנק ארץ-ישראל בריטניה ועמד להתמוטט, העניק זנבר לבן-ציון מתנה מהשמיים (נכון יותר — מכספי המדינה). הוא הפקיד בסניף הלונדוני של בנק ארץ-ישראל בריטניה חלב מעתודות מטבע החוץ של בנק ישראל: 30 מיליון מרקם גרמניים, ועוד 10 מיליון פרנקים צרפתיים; אחר-כך טען זנבר, שעשה זאת בעקבות משהו שלחש לו ספיר על הבימה בוועדה לכלכלית. ספיר הכחיש.

אך ארנסט יפה החזיר, כאשר שמע על מצבו של הבנק, לא היה מוכן לרכוש אותו. לזנבר התברר שאין ברירה, ועל בנק-ישראל לתפוס את הבנק — ולהציל מה שאפשר של המפולת. הבנק נתפס, ונגד המנכ"ל שלו, יהושע בן-ציון, הוגשה רשימת האשמות פליליות חמורות. המישפט נערך ב-1975, ועורר התעניינות רבה. פסק-הדין לא הותיר מקום לספקות.

יהושע בן-ציון הוכרז כנגב הגדול ביותר בתולדותיה של מדינת ישראל. הוא הורשע ב-11 מתוך 12 סעיפי האישום, על גניבת 47 מיליון דולר מכספי המשקיעים בבנק ומכספי המדינה. הוא נדון ל-12 שנות-מאסר, והורשע עליו קנס כבד — 25 מיליוני לירות.

אך על דעתו של בן-ציון לא עלה לשלם את מחיר פשעיו. האיש שרצה

בן-ציון תומת מגן בצורה. ספיר וחבריו במפא"י גוננו עליו מצד אחד, חבריו המיליונרים סיפקו לו חיפוי מצד אחר — וגם מח"ל הגיע סיוע, בצורת הבטחות של קבוצת ויליאמס לראג לכיסוי החובות של הבנק.

מצבו של הבנק הידרדר והלך. כציבור הרחב, לא ידע על כך איש. העיתונים המשיכו להרפס בחפץ לב את המודעות של הבנק, שכוננו לחוסכים הקטנים והתמימים. המודעה העיקרית של הבנק קראת היום כבדיחה אירונית. אנשים שקיבלו אצלנו ייעוץ לגבי סכומים קטנים, מכקשים היום ייעוץ לגבי הסכומים שגדלו. זהו הצד החזק שלנו, נאמר במודעה. בדיעבד התברר, שהצד החזק של יהושע בן-ציון היה אחר לגמרי. הוא היה גנב ממולח.

אך מה שלא ידע החוסכים התמימים, שאיברו את כספם כשהתמוטט הבנק, ידעו חבריו בצמרת של בן-ציון. מארק מושביץ, שהתחיל אז את הקריירה הבנקאית שלו עם הבנק הבינלאומי הראשון, הציע לבן-ציון לרכוש את הבנק שלו. בן-ציון סירב. גם בנק הפועלים ובנק לאומי לטשו עיניים אל הבנק המטיליפול.

אך בן-ציון לא היה מוכן למכור את הבנק שלו סתם כך, לפני שהוא ירדה ממנו את הרבש. כבר ב-1970 הגיעו חובותיו של הבנק המישפחתי לקבוצת ויליאמס, דהיינו — למישפחה, 48 מיליון לירות, סכום גדול מאותם ימים. יהושע בן-ציון התחייב לפני בנק-ישראל כי סכום החוב לא יגדל, והחוב אף יחוסל עד אפריל 1975. זו היתה בדיחה גרועה. תוך זמן קצר גדל החוב של בנק ארץ-ישראל בריטניה לקבוצת ויליאמס ל-70 מיליון לירות.

מתנת המדינה לגנב

ני מישפחתו של בן-ציון לא התלוננו. ויליאמס כבר לא היה אז

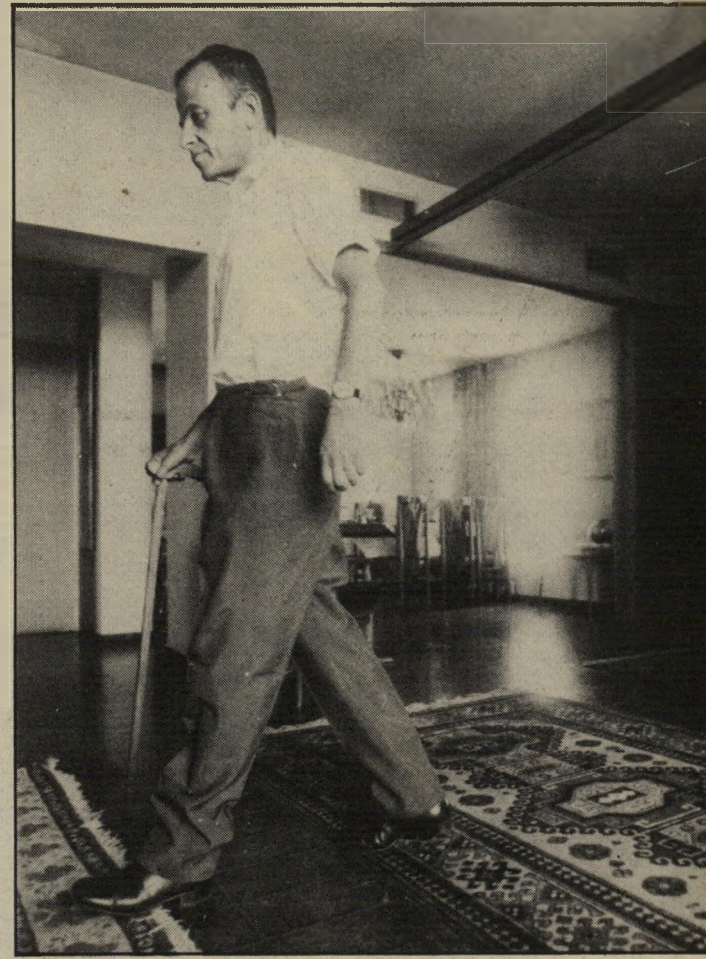
שלוש שנים חלפו, וגוטווירט בא לישראל והתעניין בגורל השקעתו. הוא נכנס לשיחה אצל המנכ"ל רביהפעלים של הבנק, יהושע בן-ציון הודיע לגוטווירט שהוא, היהלומן, חיבב לחברת-הבניה של יהודה זיס 108 אלף דולר.

לשמע התביעה הזאת, תבע גוטווירט שהכספים שהשקיע יוחזרו לו. בן-ציון סירב להחזיר לו את הכסף. הטענה שלו היתה מקורית: הוא טען שלא היהלומן השקיע את הכסף — אלא חברת-היהלומים שלו, גוטווירט החליט שלא לוותר, והגיש תביעה מישפטית נגד בן-ציון.

העניין נדון בבית-הדין המחוזי בתל-אביב. השופט הרשיע את בן-ציון ואת הבנק. הוא הגדיר את מעשיו של בן-ציון בהגדרה קשה מאוד, כשמדובר

הנהון והחוננים: בן-ציון, קציר ובגין השתן של השכן התאים יותר

ובעלי גינונים של עשירים. ויליאמס היה בדיוק כזה. ספיר גם אהב יומים חובשי כיפה מסוגו של מלך-השטיחים אברהם שפירא — ובן-ציון הצעיר היה חובשי-כיפה.

לספיר היתה חולשה נוספת לעסקיו של ויליאמס. כשהיה ספיר פועל חקלאי, בשנות השלושים, הוא עבר תקופה קצרה בפרדסיו של ויליאמס. המיליונר האנגלי אף טען, מאוחר יותר, שהוא זוכר את הפועל החרוץ ספיר, כמי שעסק בענייני-צבור רק אחרי שעות-העבודה, אף פעם לא במקום העבודה, כשהחזיק בטוריה. ואכן, בעידודו הנמרץ של ספיר, פרחא האימפריה הקטנה של מישפחת ויליאמס בישראל. הבנק עצמו ייסד